

С. А. КАМЕНЄВА*

**УКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
“ВИСТАВКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ АРХІВНИХ УСТАНОВ
КИЇВЩИНИ: ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ”
(22 квітня 2016 р., м. Бориспіль)**

22 квітня 2016 р. у приміщенні Бориспільської міської ради (м. Бориспіль, Київська область) відбулася Українська науково-практична конференція “Виставкова діяльність архівних установ Київщини: досвід та перспективи”, яку організували і провели Державний архів Київської області та Бориспільська міська рада.

Метою організаторів конференції було здійснити аналіз та визначити напрями подальшого розвитку виставкової діяльності архівних установ Київської області, обговорити методологічні засади побудови, експонування та популяризації документальних виставок, у т. ч. їх нових форм – віртуальних та екранізованих виставок цифрових копій архівних документів.

У роботі конференції взяли участь представники архівних установ Київської області, Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства (далі – УНДІАСД), Центрального державного кінофотофоноархіву України імені Г. С. Пшеничного (далі – ЦДКФФА України імені Г. С. Пшеничного), Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету, Київського обласного осередку Національної спілки краєзнавців України.

У вітальному слові до учасників конференції керуюча справами виконкому Бориспільської міської ради Л. Л. Передерей акцентувала увагу не лише на тому, що визначальним вектором розвитку сучасного суспільства є його трансформація в інформаційне суспільство та суспільство знань, а й на прагненні м. Бориспіль, як міста європейського рівня, бути в числі перших у розбудові цього суспільства, використовуючи інформаційний потенціал архівних установ. На її переконання, актуальність конференції пов’язана з тим, що виставкова діяльність архівів є одним із напрямів формування історичної пам’яті країни, міста.

Директор Держархіву Київської області С. А. Каменєва у своєму виступі наголосила на тому, що архіви на сучасному етапі постають не лише одним із осередків формування історичної пам’яті, а й духовними центрами міста, району, області. Виставкова діяльність архівів, з одного боку, надає можливість інформувати населення про архівні джерела з історії регіону та має значну просвітницьку роль у вихованні патріо-

* *Каменєва Соф’я Арсеніївна* – директор Державного архіву Київської області.

Президія конференції. Зліва направо: директор ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного В. Г. Берковський, директор Державного архіву Київської області С. А. Каменева, керуюча справами виконкому Бориспільської міської ради Л. Л. Передерей.

тизму, з іншого – підвищує позитивний імідж архіву та місцевої влади.

Після офіційної частини робота конференції проходила у двох секціях: “Виставкова діяльність архівних установ Київської області як складова формування історичної пам’яті” та “Нові форми використання документальних ресурсів архівів в умовах сучасного інформаційного простору”.

Роботу першої секції відкрила к. і. н., начальник відділу використання інформації документів Держархіву Київської області О. М. Белая, яка у змістовній доповіді “Виставкова діяльність Державного архіву Київської області. Минуле. Сьогодення. Перспективи” проаналізувала виставкову діяльність архіву на сучасному етапі. Доповідачка підкреслила, що архів системно та ґрунтовно почав займатися виставковою діяльністю лише з 2010 р. і організував за цей час 55 документальних виставок. Враховуючи досвід, можна констатувати, що обласний архів приділяє особливу увагу не лише кількісним показникам, а й підвищенню інформативної наповненості виставок, чому сприяла розроблена в 2011 р. Інструкція “Підготовка та організація виставок архівних документів”. О. М. Белая наголосила, що останнім часом архів все частіше практикує проведення комбінованих виставок, під час яких демонстрація оригіналів архівних документів поєднується не лише з традиційною

презентацією художньо оформлених копій на виставкових стендах, а й з екранізованою демонстрацією цифрових копій документів, що значно підвищує інформативний рівень виставок. За 2014–2015 рр. архівом було підготовлено 7 таких комбінованих виставок і, як наслідок, це стало інформаційним приводом для ЗМІ, які присвятили виставкам архіву 23 публікації і повідомлення у пресі, на радіо та телебаченні.

Зі своїм практичним досвідом організації виставок на місцевому рівні поділилися інші представники архівних установ Київської області. Зокрема, начальник архівного відділу Бориспільської міської ради М. І. Довгенко у доповіді “Виставкова діяльність – ознайомлення громадськості з актуальними питаннями життя країни, міста” зазначила, що активно організацією виставок архівний відділ почав займатися з 2009 р., коли за допомогою місцевої влади було придбано виставкове обладнання, яке зараз складається з 15 стендів. Щорічно архівний відділ проводить 7–9 фотодокументальних виставок, частина з яких стала традиційними: до Дня міста; з нагоди відзначення дня народження фольклориста-етнографа, автора слів Гімну України П. П. Чубинського; до Дня Перемоги. На думку доповідачки, позитивним є досвід архівного відділу, який з метою належного інформування населення про історичні події країни, міста проводить виставки не лише в приміщеннях установ – архівному відділі, міській раді або історичному музеї, а й під час проведення культурно-масових заходів у парку культури та відпочинку до визначних дат. Заслуговує на увагу практика використання архівних документів під час підготовки виставок про досягнення у розвитку міста у різних сферах життєдіяльності та перспективи його розбудови, які використовуються під час офіційних заходів місцевої влади.

Цікавим є досвід виставкової діяльності архівного відділу Макарівської райдержадміністрації, яким поділилася його начальник Ю. В. Кравець у доповіді “З досвіду виставкової діяльності архівного відділу Макарівської райдержадміністрації”. Перші кроки в цьому напрямі в архівному відділі були зроблені ще в 2004 р., коли на виставці до Дня Перемоги було оприлюднено копії 10 архівних документів, що свідчили про окупацію населених пунктів; збитки, нанесені окупантами; представляли списки розстріляних та закатованих мирних мешканців деяких сіл Макарівського та Бишівського районів. Заслуговує на увагу практика використання під час підготовки виставок лише документів власних фондів архівного відділу, в переважній мірі – фондів сільських рад та редакцій районних газет, які є найбільш репрезентативними для досліджень історії сіл району. Ю. В. Кравець акцентувала увагу на тому, що в умовах недостатнього фінансування та відсутності спеціального виставкового обладнання в архівних відділах райдержадміністрацій, міських рад може бути запроваджена одна із найбільш сучасних, публічних і економічних у фінансовому відношенні форм документаль-

них виставок – он-лайн виставка. На прикладі архівного відділу, який вже підготував 7 таких виставок, де експонується 113 цифрових копій документів 26 архівних фондів, доповідачка закликала колег долучатися до цієї сучасної форми використання архівних документів.

Про співпрацю Національного газетно-журнального видавництва з Держархівом Київської області розповів головний редактор газети “Культура і життя” Є. В. Букет. Він зазначив, що видавництво має багатолітню історію і до його складу увійшли культурологічні і науково-популярні видання, зокрема, газета “Культура й життя”, журнали “Українська культура”, “Український театр”, “Музика”, “Театрально-концертний Київ”, “Пам’ятки України”. Доповідач, аналізуючи співпрацю обласного архіву з газетою “Культура і життя”, яка опублікувала на своїх шпальтах декілька матеріалів про архівні документи та документальні виставки обласного архіву, окреслив перспективні напрями подальшого співробітництва – від публікацій в газетному й журнальному форматі про діяльність архіву і окремих документів до спільних культурологічних заходів.

Другу секцію конференції, присвячену новим формам використання документальних ресурсів, відкрила д. і. н., проф., завідувачка кафедри історії та документознавства Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету І. І. Тюрменко доповіддю “Виставки он-лайн, як засіб доступу до цифрової історико-культурної спадщини”. Доповідь ґрунтувалася на результатах дослідження, проведеного в рамках міжнародного проекту InterPARES Trust. Зокрема, був здійснений аналіз змісту та форматів он-лайн виставок на веб-сайтах обласних архівів України, за підсумками якого станом на січень 2016 р. добірки цифрових документів були оприлюднені на 95% веб-сайтів архівних установ. Доповідачка акцентувала увагу, що найбільше виставок у 2015 р. було зафіксовано на 49 сторінках офіційного веб-сайту Держархіву Миколаївської області (97 цифрових експозицій) з різної тематики, яка стосувалася історії міста та національних громад регіону, унікальних архітектурних пам’яток, розвитку закладів освіти та культури, актуальних подій сучасної України. Заслужує на увагу досвід Держархіву Львівської області, який має 69 цифрових експозицій, що багатогранно представляють історію області. Найменше цифрових експозицій зафіксовано на сайті Держархіву Вінницької області (2 тематичні виставки он-лайн) і не зафіксовано он-лайн виставок лише на веб-сайті Держархіву Хмельницької області. На думку І. І. Тюрменко, он-лайн виставки є важливими з огляду на активне використання документальної історико-культурної спадщини, забезпечення прямого доступу до неї та поширення об’єктивної інформації про події національної історії.

Учасників конференції зацікавив виступ к. і. н., директора ЦДКФФА імені Г. С. Пшеничного В. Г. Берковського на тему “Ор-

ганізація виставкової роботи державних архівних установ: з досвіду роботи Виставкового центру Державного комітету архівів України та центральних державних архівів України”, який розповів про проблеми організаційного становлення Виставкового центру та перші кроки діяльності. У грудні 2005 р. рішенням Державного комітету архівів України при Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України було створено Виставковий центр Держкомархіву та центральних державних установ (далі – ЦДА) України, як єдиний координаційний центр забезпечення організації та проведення виставкової роботи, основна діяльність якого була зосереджена навколо участі ЦДА України у міжархівних, міжгалузевих і міжнародних виставкових проектах. За 2006–2009 рр. Виставковим центром було презентовано 112 фотодокументальних виставок. Доповідач підкреслив, що саме з появою Виставкового центру архівні виставки стали відзначатися більш якісним дизайном, художнім оформленням, покликаними підкреслити концептуальну заданість документального висвітлення події, процесу минулого, крім того проведення їх стало супроводжуватися піар-кампаніями, активним представленням у ЗМІ. Аналізуючи проведені Виставковим центром фотодокументальні виставки, доповідач звернув увагу, що найбільшою популярністю серед відвідувачів та замовників користувалися тематичні виставки широкого профілю, присвячені не дням народження/смерті видатних осіб, а цікавим темам. У доповіді було наголошено на необхідності під час підготовки виставки дотримуватися правил візуального оформлення та розміщення експонатів, чітко визначатися з цільовою аудиторією, на яку розраховується тематичне виявлення та відбір документів. Підсумовуючи сказане, В. Г. Берковський зазначив, що за час свого існування Виставковий центр Держкомархіву та ЦДА України фактично заклав підвалини організованій та централізованій виставковій діяльності центральних державних архівних установ України.

К. і. н., заступник директора ЦДКФФА імені Г. С. Пшеничного Т. О. Ємельянова у доповіді “Віртуальні виставки: у пошуках нових форм актуалізації архівних ресурсів” ознайомила учасників конференції з досвідом архіву у створенні віртуальних виставок, перші з яких були організовані у 2003 р., що цілком закономірно співпадає у часі із започаткуванням технологій оцифровування документів. Перші віртуальні виставки розміщувалися на веб-порталі “Архіви України”, зокрема, у рубриці “Документальні виставки on-line”, де фотодокументи і окремі кадри з архівних кінодокументів було оприлюднено на 110 віртуальних виставках. З появою у 2010 р. власного веб-сайту архівом було створено і розміщено 30 віртуальних виставок. Сьогодні ця інформаційна рубрика – найбільш затребувана. Вже наступного року, завдяки застосуванню флеш-технологій, на веб-сайті архіву оприлюд-

нено: 3 фонові документи до річниці завершення Другої світової війни 1939–1945 рр.; 6 відеороликів – до 60-ї річниці від дня народження українського співака Назарія Яремчука та 70-річчя від дня народження українського кіноактора, кінорежисера Івана Миколайчука; 25-ї річниці аварії на Чорнобильській АЕС; 20-ї річниці незалежності України; 70-річчя початку німецько-радянської війни та до Дня партизанської слави. Доповідачка акцентувала увагу на необхідності високої професійної підготовки архівістів, участі співробітників суміжних структурних підрозділів і відповідній матеріально-технічній базі архіву у процесі підготовки віртуальних виставок. У зв'язку з тим, що одним із найважливіших напрямів у цій справі виступає розвиток координації, кооперації та інтеграції зусиль не лише між самими архівами, а й іншими учасниками комунікативних процесів, потрібно налагоджувати співробітництво між архівами, бібліотеками, музеями у розбудові масштабних інформаційних ресурсів, інтеграції зусиль у розгортанні спільних віртуальних виставок, подоланні неузгодженості між окремими відомчими мережами.

Інтерес викликала доповідь на тему “Популяризація архівних документів шляхом їх публікації: досвід, проблеми, перспективи” к. і. н., старшого наукового співробітника відділу документознавства УНДІ-АСД М. В. Горбатюка, в якій проаналізовано особливості видавничої діяльності архівних установ України у сфері публікації історичних джерел. Доповідач порівняв виставкову діяльність архівів із видавничою, наголосивши, що остання має низку переваг, зокрема, є більш статичною, не має часових обмежень, пов'язаних із експонуванням, та охоплює більшу аудиторію. Публікація документів виконує низку важливих функцій: це – популяризація документів, історичних подій та архівних установ; введення історичних джерел в науковий обіг; є елементом національно-патріотичного виховання і формування національної пам'яті та національної ідентичності. За результатами аналізу видавничої діяльності архівних установ України у 2000–2015 рр. доповідач зупинився також на головних проблемах у виданні архівних документів, а саме: відсутність чіткої державної політики та загальнодержавних міжгалузевих стандартів публікації архівних документів, відсутність державного замовлення на пошук і публікацію документів за певною тематикою, недофінансованість архівних установ (у першу чергу – нестача коштів на комп'ютерну техніку, витратні матеріали та поліграфічні послуги), низький фаховий рівень “публікаторів” документів, корені якого лежать у економічній площині (низька заробітна плата, велика плінність кадрів, неможливість ознайомлення з міжнародним досвідом тощо).

Учасники Української науково-практичної конференції “Виставкова діяльність архівних установ Київщини: досвід та перспективи”,

заслухавши доповіді та обговоривши методичні і практичні проблеми виставкової діяльності архівних установ, констатували, що в умовах входження до європейського інформаційного простору та подальшого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій особливого значення набуває виставкова діяльність архівних установ, як один із інструментів вільного доступу до архівів, демонструючи їх відкритість і прозорість. Виставки архівних документів з огляду на суспільно-політичні процеси, що відбуваються в країні, мають важливе значення для оприлюднення документів з актуальних історичних тем, залучення до наукового обігу масивів архівних документів, що наближує діяльність архівних установ до потреб громадянського суспільства і слугує всебічній підтримці та розвитку української ідентичності.

Проведення конференції мало надзвичайно важливе значення для архівістів Київщини, оскільки забезпечило обмін досвідом між архівістами районного, обласного та центральних рівнів, а також представниками наукових установ. Обговорення широкого кола актуальних теоретичних та практичних питань сприятиме активізації виставкової діяльності архівів Київщини, підвищить якість та інформаційну наповненість виставок, посилить їх вплив на формування позитивного іміджу архіву.